

Geacht Tweede Kamerlid

Middels deze brief wil ik u graag attenderen op het wetsvoorstel Wet Gegevensverwerking door Samenwerkingsverbanden (WGS) dat nu behandeld wordt. Naar mijns inziens brengt dit wetsvoorstel onze samenleving, de rechtsstaat en de privacy van haar burgers in het gevaar. Daarnaast is de wet waarschijnlijk niet juridisch houdbaar, noch lost het een concreet en bestaand probleem op.

Achtergrond

Het beoogde doel van het wetsvoorstel is om in de huidige privacy wetgeving ruimte te maken om datasets tussen verschillende overheidsinstaties, eventueel met hulp van private bedrijven, te combineren om voorspellingen en risico analyses te doen op grote verenigde datasets. De zo gehete samenwerkingsverbanden. Dit wordt gebracht als oplossing voor de volgende doelen:

- Onrechtmatig gebruik van overheidsgelden en voorzieningen voorkomen en controleren dat er aan wettelijke verplichting wordt voldaan
- Uitoefenen van toezicht op de naleving van wettelijke voorschriften
- Handhaven van openbare orde en veiligheid en het voorkomen, opsporen en vervolgen van strafbare feiten
- Het behoud en ter bescherming van huidige financiële stelsel in Nederland
- Voor gebruik binnen de zorg
- Voor de bestrijding van georganiseerde criminaliteit

Echter, hierbij kan elk willekeurig nieuw doel worden benoemd via een AMvB.

Kritiek

Het gehele wetsvoorstel is weinig concreet en in vaagheden omschreven. Daarnaast stelt het weinig limitaties of richtlijnen op welke gegevens gedeeld, gestructureerd, gecombineerd of geanalyseerd mogen worden in het samenwerkingsverband. Ook is er geen duidelijkheid over wat er wel en niet gedeeld mag worden tussen de deelnemende partijen, of hoe lang deze gegevens bewaard mogen worden en of ze vernietigd dienen te worden. Tot slot lijkt er geen verplichting tot notificatie te zijn voor de betrokken partijen waar de data vandaan komt. Van procedures en voorschriften is geen spraken.

Daarnaast worden deelnemers niet verplicht zich kenbaar te maken deel te nemen aan het samenwerkingsverband. Noch hoeven de algoritmen en de verwerkte data openbaar te zijn.

De invulling hiervan laat de wet bijna volledig over aan AMvBs, met als gevolg dat parlementaire beoordeling van deze procedures grotendeels weg valt. Dit wetsvoorstel voldoet daarom ook niet aan de eisen van voorzienbaarheid. En wegens de abstracties en vaagheden ook niet aan de toegankelijkheidseis.

Het genoemde controle mechanisme dat in het vernieuwde wetsvoorstel benoemt wordt is daarnaast ook nog eens zeer vrijblijvend.

Het AMvB vinden wij dan ook geen geschikt instrument voor het vastleggen van vergaande stelselmatige inbreuken op de grondrechten van burgers. En het termijn waarop het parlement bezwaar aan kan tekenen lijkt meer symbolisch dan dat het daadwerkelijk een controle mechanisme moet voorstellen.

WGS en de Rechtsstaat

Bovendien kun je je nog afvragen of het systematisch verwerken van data op zo'n schaal überhaupt wenselijk is. Zeker voor de rechtsstaat.

Er wordt namelijk gesuggereerd dat op basis van correlaties, door middel van predicatieve modellen, burgers vervolgacties en interventies zullen ondervinden. Het is onduidelijk hoe een formele verdenking hier verschilt van een op data-analyse gebaseerd risico dat iemand een misdrijf heeft gepleegd of gaat plegen. Dit tornt aan de onschuldpresumptie en het verbod op automatische besluitvorming en discriminatie. Het is ook zeer de vraag of hier niet ten onrechte aan de waarborgen in het Wetboek van Strafvordering voorbij wordt gegaan. Laten de praktijken omtrent SiRi als waarschuwing zien.

Er bestaat een zeer groot risico tot onevenredige profilering. Dit is omdat de data die de overheid heeft van burgers, vele malen groter is van burgers die meer ondersteuning van de overheid hebben gehad in het verleden. Dit maakt het risico op herprofilering groter en daarbij komt het gelijkheidsbeginsel in het geding. Hiermee wordt er een digitaal vergrootglas gelegd op groepen die nu al gediscrimineerd worden.

Daar komt bij dat veel van deze modellen én haar uitkomsten, zeker wanneer kunstmatige intelligentie er bij komt kijken, niet uitlegbaar of terug beredeneerbaar zijn. Hierbij vergaat de voorzienbaarheidsvereiste.

Doordat de verzamelde gegevens, noch de algoritmen, noch de verwerkers niet altijd openbaar hoeven te zijn onder de WGS, kunnen burgers zich niet rechtelijk verweren. Er ontstaat zo ook een enorme informatie onbalans in de rechtspraak.

Maatschappelijke impact WGS

Dan is er nog het probleem dat dit soort technologieën speculatief en historisch van aard zijn. Het baseert toekomstig gedrag op basis van patronen in een versimpeld of zelfs incompleet geschiedenisbeeld. Algoritmen zoals dit kunnen valse positieven veroorzaken en vertroebelt raken door achterhaalde

of foutieve informatie, met ernstige gevolgen. Neem Kowsoleea als voorbeeld, waarin foutieve data onmogelijk verwijderbaar blijkt te zijn.

Naar ons inziens hoort geheime grootschalige data analyse en verwerking door onbekende, private en publieke partijen niet bij een transparante overheid.

Met deze wet loop je het risico dat we in een maatschappij geraken waarbij burgers continu in gevecht staan met een complex van contexten die tegen hen gebruikt wordt. Dit creëert een vijandige relatie tussen burger en Staat waarin de participatiemaatschappij ondermijnt wordt en het vertrouwen plaats maakt voor wantrouwen. Een maatschappij waarin de menselijke maat niet langer mogelijk is.

Juridische houdbaarheid

Zoals eerder gezegd is de juridische houdbaarheid van deze wet in twijfel te trekken. De indieners berusten zich op een onderdeel van de AVG om de nationale Grondwet (art. 10) en het EHRM verdrag te passeren. Het is echter maar de vraag of dit kan met de WGS. Dit maakt het wetsvoorstel op zijn minst erg wankel.

Verder zijn telecombedrijven niet uitgesloten in het wetsvoorstel. Dit roept de vraag op of dit wetsvoorstel niet in strijd is met de Telecommunicatiewet.

Dan zijn er nog de eerder opgeworpen problemen met betrekking tot het gelijkheidsbeginsel, de voorzienbaarheidsvereiste en de onschuldpresumptie. Dit geldt absoluut bij het preventief vervolgen of reageren gebaseerd op automatische beslissystemen.

Ontkrachting van beoogde doelen

Dit alles is onder het mom van 'zwaarwegend algemeen belang', wat op zijn minst een vage en allesomvattende term is. Echter, het blijkt dat in ieder geval twee van de sectoren deze wet helemaal geen nieuwe mogelijkheden biedt.

Zo zegt de politie dat het al een juridische mogelijkheid is om politiegegevens te verwerken in samenwerkingsverbanden. Ook Reclassering Nederland zegt geen privacyregels te zien die samenwerking in de weg staan. Dit terwijl zij expliciet genoemd worden door de indieners als aanleiding voor het wetsvoorstel. De zorg werkt ook al jaren met verschillende databronnen en heeft al een tijd beschikking over onder andere het elektronisch patiëntendossier.

Dus, welk probleem lost dit wetsvoorstel nu eigenlijk op?

Conclusie

Alle eerder genoemde punten lijken er sterk op te wijzen dat de indieners van dit wetsvoorstel het ontmantelen van de privacy waarborgen die in de Grondwetten en de AVG zijn vastgelegd voor ogen hebben. Er worden hiervoor echter ook een aantal universele rechten van de mens, de democratische rechtsstaat en de scheiding van de drie machten over de boeg gegoid.

Dit alles zorgt ervoor dat complexe individuen tot getallen en kansen gereduceert worden door middel van data, algoritmen en automagische beslissystemen (*ja, automagisch, want veel van dit soort systemen zijn inherent ondoorgrondbaar*).

Om deze redenen willen wij u oproepen om net als wij nee te zeggen tegen dit wetsvoorstel.

Met vriendelijke groet,

Bronnen

- [1] <https://wetgevingskalender.overheid.nl/Regeling/WGK008727> "Wet Gegevensverwerking door Samenwerkingsverbanden"
- [2] <https://wetten.overheid.nl/BWBR0009950/2020-03-01#Hoofdstuk11> "Telecommunicatiewet Artikel 11.2a"
- [3] <https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvi5epmj1ey0/vkqm6z3mumf9> "Ingezonden brief Piratenpartij"
- [4] <https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvi5epmj1ey0/vkrr5quf0zxw> "Ingezonden brief Reclassering Nederland"
- [5] <https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvi5epmj1ey0/vkrr5qufezlxu> "Ingezonden brief College voor de rechten van de mens"
- [6] <https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvi5epmj1ey0/vkrs7l6cx8vj> "Ingezonden brief Privacy First"
- [7] <https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvi5epmj1ey0/vkrs7l6cx3vi> "Ingezonden brief Platform Bescherming Burgerrechten"
- [8] <https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvi5epmj1ey0/vkrs7l6cyfvn> "Ingezonden brief Amnesty International"
- [9] <https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvi5epmj1ey0/vkrs7l6cy5vl> "Ingezonden brief Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten (NJCM)"

[10] https://wetgevingskalender.overheid.nl/Regeling/WGK008727/Download/902951d9-ef18-4661-a236-43792be57e24_1.pdf "Ingezonden brief Politie"